

SECTORUL ROMÂNESC AL BAZINULUI TISEI – POTENȚIAL ȘI INFRASTRUCTURĂ TURISTICĂ

Nicolae CIANGĂ

*Academia Română, Filiala Cluj, Colectivul de Geografie,
str. Republicii nr.9, Cluj-Napoca, România.*

ABSTRACT. – *The Romanian Sector of Tisa Basin – Potential and Touristic Infrastructure.* This geographical space of a great complexity, afferent to the Romanian sector of Tisa Basin, is to be noticed by the components of the natural and anthropical background, which confers originality and attractivity to the touristic potential belonging to some major geographical regions: the Carpathians, Transylvania Depression, the Western Hills and Plain. In this respect, attractivities related to all the landscape categories of the glaciary, volcanic and sedimentary-calcareous Carpathian relief impose themselves, doubled by a climatic and hydrographic potential, with multiple valences. The anthropical patrimony, related to a complex historical evolution of the human community, is to be observed by a structure and a multicultural affiliation, resulted from the cohabitation and the contribution of the Romanian, Hungarian and German communities. In time, a touristic infrastructure was realized, belonging to the resorts of different functional profiles, complexities and dimensions, to cities and rural settlements, leading to a spatial repartition, with concentrations and dispersions attached to the primary, natural and anthropical touristic offer.

1. Considerații generale

Turismul, ca fenomen și activitate, cu un impact deosebit asupra lumii contemporane, întrunește condiții favorabile de dezvoltare în spațiul aferent sectorului românesc al Bazinului Tisei. Acesta este stimulat de un potențial turistic variat cu componente naturale și antropice care, pe plan național și european, se impune prin originalitate și chiar unicitate, exercitând o putere de atracție diferențiată și care se constituie ca factor

fundamental de dezvoltare a turismului. La acesta se adaugă infrastructura turistică repartizată diferențiat în teritoriu, adaptată, în general, ofertei turistice variate, dar care necesită ample măsuri de modernizare, reabilitare și chiar schimbări profunde, structurale, legate de apartenență și organizare a activităților.

2. Potențialul turistic al cadrului natural

Potențialul turistic natural este foarte diferențiat datorită apartenenței la categorii variate de relief, cuprins între mai puțin de 100 m până la peste 2 500 m, cu o structură și un trecut geologic variat și îndelungat și cu impact asupra tuturor componentelor mediului natural, prin prisma valorii și diversității atractivității turistice.

2. 1. Potențialul turistic al reliefului

Relieful se impune prin potențialul peisagistic, care este nemijlocit legat de structură, litologie, tectonică și de impactul cu factorii modelatori externi.

Relieful glaciatic se remarcă prin monumentalitate, diversitate și contraste peisagistice, datorate vârfurilor, crestelor, circurilor glaciare, pragurilor, abrupturilor și cascadelor, văilor glaciare din unitățile montane reprezentative, din Carpații Orientali (Munții Rodnei) și Carpații Meridionali (Munții Retezat).

Relieful vulcanic din Carpații Orientali și sudul Munților Apuseni este rezultatul erupțiilor neogene, detaliat ulterior de procesele de dezagregare, în urma cărora s-au individualizat martori de tipul Crestei Cocoșului din Gutâi, caldeire și conuri vulcanice din Călimani, Gurghiu, Harghita, relief în formă de cupole sau măguri, ca cel din Țibleș, Bârgău, sau din Munții Metaliferi.

Relieful pe calcare și conglomerate, datorită caracteristicilor acestuia, legate de facilitatea la dezagregare, dar și dizolvare chimică este deosebit de complex, impunându-se atât prin componente variate și spectaculoase, adeseori concentrate pe suprafețe reduse, cu forme structurale, martori de eroziune, platouri calcaroase, abrupturi calcaroase, frecvente în Munții Apuseni, în Trascău, Bihor, Pădurea Craiului, cât mai ales prin relieful carstic subteran-endocarstul, al cărui potențial cu valoare turistică impune Munții Apuseni printre cele mai reprezentative regiuni cu impact speleoturistice din Europa. Peșterile din Munții Apuseni se remarcă prin dimensiunea-lungimea cavernamentului (Peștera Vântului, Peștera Hodobana, Peștera din Valea Firii), prin monumentalitatea unor sectoare

(Cetățile Ponorului din Munții Apuseni, Peștera Izvorul Tăușoarelor din Munții Rodnei), ghețarii fosili adăpostiți (Peștera Scărișoara, Peștera Focul Viu), și mai ales prin bogăția concreționară a speleotemelor (Peștera Urșilor de la Chișcău, Peștera Pojarul Poliței, Peștera Altarului, toate în Munții Apuseni, sau peșterile din Platoul Luncani din vestul munților Șureanu).

O componentă peisagistică deosebit de spectaculoasă, rezultând din acțiunea cumulată, eroziune fluvială-dezagregare-carstificare este cea a văilor și sectoarelor de văi în chei, dezvoltate mai ales în calcare, adâncite pe sute de m și cu văi foarte înguste, frecvente mai ales în Munții Apuseni, cu deosebire în unitățile montane ale Trascăului, Bihor și Pădurea Craiului. La scară mai mare și depășindu-le în complexitate sunt defileele, precum Toplița-Deda, pe valea Mureșului, Defileul Arieșului, Defileul Crișului Repede, sau Defileul de la Lăpuștești, pe Someșul Cald.

2. 2. Potențialul climato-turistic

Climatul se implică în posibilitățile de valorificare turistică, prin caracteristicile și nuanțările sale, manifestate pe fondul general temperat – continental și diferențiate de etajarea pe verticală impusă de relief. Caracteristicile climatice ale bioclimatelor au impact nemijlocit asupra organismului uman, stimulând sau ameliorând funcții deficitare ale acestuia sau favorizând nemijlocit unele din activitățile specific turistice, precum cura climatică sau sporturile de iarnă. Se detașează prin caracteristici și efecte, bioclimatul de câmpie, bioclimatul de dealuri și depresiuni submontane, bioclimatul tonic stimulent de munte cu valori diferite ale confortului termic, stresul bioclimatic, indicele climato-turistic.

2. 3. Potențialul turistic hidrogeografic

Apele minerale și termale sunt cele care au favorizat cele mai vechi amenajări balneoturistice, unele încă din antichitatea romană, precum cele de la Călan-Aque și Geoagiu Băi-Germisara-Termæ Dodonæ. Caracteristicile hidrochimice, dar și cele fizice, precum termalismul, au condus în timp la individualizarea unei palete funcționale, largi, de stațiuni de cură, cu profile balneare legate de aceste caracteristici. Se impun prin număr de surse și valoare curativă și efecte arealul hidro-geologic legat de apele minerale carbogazoase bicarbonatate, cu o largă paletă de subtipuri hidrochimice, caracteristice aureolei mofetice din Carpații Orientali, dar și din partea vestică, în Dealurile vestice, care au condus la apariția și dezvoltarea a câtorva zeci de stațiuni de profil. De o importanță comparativă sunt apele minerale sărate-clorurosodice foarte concentrate, sub formă de izvoare, dar mai ales lacuri sărate pe locul unor foste exploatari de sare, din

Depresiunea Transilvaniei, și Depresiunea Maramureșului cu o valoare curativă recunoscută. În partea vestică se detașează apele termominerale, mezo și hipertermale, valorificate în mod diferențiat și al căror potențial balnear, dar și agremental, este insuficient utilizat.

Lacurile au un potențial de valorificare turistică multiplă, de la cea cu impact peisagistic agremental, în cazul lacurilor glaciare din Rodna și Retezat, la cel agremental-sportiv, în cazul lacurilor de acumulare de pe râurile Drăgan, Iada, Someșul Cald din Munții Apuseni; Colibița, Călinești-Oaș, Firiza, Zetea, din Carpații Orientali sau Râul Mare din Retezat și lacurile de acumulare din Depresiunea Hațeg. Se adaugă iazurile din Câmpia Transilvaniei, stimulând turismul sportiv-piscicol.

2. 4. Potențialul turistic biogeografic

Acesta este reprezentat, cu deosebire de ecosistemul forestier, la toate nivelurile, cu funcționalitate multiplă, la care se adaugă cele subalpine și de pajiști alpine.

Necesitatea protecției mediului natural și a componentelor și ansamblurilor componentelor acestuia are și un impact turistic major, conducând la individualizarea și structurarea unor parcuri cu funcționalitate multiplă inclusiv turistică precum Parcul Național Retezat și Pietrosul Rodnei, ambele incluse în categoria marilor rezervații ale biosferei, sau Parcul Natural al Apusenilor, cuprinzând și componente de habitat rural specifice aceste regiuni.

2. Patrimoniul turistic antropic.

Este organic legat de componentele civilizației umane de natură materială și spirituală, intrate treptat în sfera de interes turistic încă din secolul al XIX-lea și determinând dezvoltarea uneia din cele mai dinamice tipuri de turism actual, cel cultural-de cunoaștere.

Patrimoniul turistic cultural istoric reprezintă componenta cea mai reprezentativă, patrimoniul turistic cultural istoric este rezultatul unei istorii îndelungate și bogate în evenimente, la care și-au adus contribuția comunități umane, etnice și confesionale, ce au creat o valoroasă moștenire cu caracter multicultural, complex și cu o personalitate aparte.

Vestigiile arheologice, aparținând antichității dace și romane, se impun prin siturile arheologice din munții Orăștiei, între care se detașează Sarmizegetuza Regia și cetățile care o înconjurau pe două inele, și cetățile-dave dispersate în spațiul geopolitic dacic, precum și vestigiile rezultante ale cuceririi, colonizării și exploatarei resurselor provinciei Dacia Felix,

conservate în Ulpia Traiana Sarmizegetusa, în orașele, Apulum, Potaisa, Napoca, Porolissum, în castrele romane, sau exploatările auro-argintifere, Cetățile Romane de la Alburnus Major-Roșia Montană, ori exploatările de sare.

Obiectivele istorico-culturale prezentând atractivitate turistică din Evul Mediu sunt mult mai numeroase și, de regulă, mai bine conservate. Se remarcă, prin influențele occidentale europene fortificațiile de tip cetate, orașele-cetăți (burguri) realizate de comunitățile germane-săsești, între care se impun Sebeș, Sighișoara, Mediaș, Bistrița, dar și Cluj, Tg. Mureș, Baia Mare. Se adaugă la acestea cetățile realizate sub administrația habsburgică, de tip Vauban, cea mai reprezentativă și bine conservată fiind Alba Iulia, urmată de Timișoara, Arad, Oradea. Cetățile țărănești reprezintă o componentă caracteristică peisajului rural din sudul Transilvaniei, cu localizări la Cîlnic, Slimnic, Săsciori. Castelele feudale fortificate reflectă forța unor personalități din evul mediu, precum castelul de la Hunedoara al lui Iancu de Hunedoara.

Obiectivele cultural-religioase de interes turistic au o deosebită valoare simbolică, prin dimensiuni, stil arhitectonic, iconografie, colecții de obiecte de cult caracteristice pentru numeroasele confesiuni creștine și de altă religie. Se detașează edificiile de cult ortodox, între care cea de la Densuș deschide o pagină în ortodoxia românilor din Transilvania. Bisericile și basilicile în stil romanic sunt reprezentate de Herina-Bistrița Năsăud, sau Catedrala romano-catolică din Alba Iulia. Edificiile religioase gotice sunt prezente în majoritatea orașelor din Transilvania, între acestea detașându-se prin caracteristicile specifice acestui stil arhitectonic, Biserica Sfântul Mihail din Cluj-Napoca, Biserica Evanghelică din Bistrița, urmate de cele din Tg. Mureș, Sighișoara, Sebeș, Oradea etc. Obiectivele de cult creștin-ortodox vitregite în Evul Mediu și dintre care s-au conservat, mai ales în mediul rural, de exemplu Feleac-citorie a lui Ștefan cel Mare, au fost reprezentate și de mănăstiri, precum Râmeți-Alba, Nicula-Cluj, și mai ales prin bisericile de lemn din Maramureș, Sălaj, Apuseni, în număr de câteva sute. Acestea sunt adevărate chintesețe legate de civilizația multiseclară a lemnului. Sistemul de edificii creștine ortodoxe a avut o compensație reparatorie prin construirea catedralelor metropolitane din perioada de după Unirea din 1918.

O categorie distinctă în peisajul confesional transilvan îl reprezintă bisericile întărite-fortificate din Podișul Transilvaniei, realizarea remarcabilă și originală a comunităților rurale germane.

Complexele arhitectonice urbane conferă adevărata personalitate urbanistic-arhitecturală și umană pentru orașele cu o evoluție îndelungată,

multiseculară, cu întreaga gamă de construcții civile, religioase și trama stradală specifică, toate adeseori desfășurate în interiorul incintelor medievale fortificate precum Sighișoara, Mediaș, Cluj Napoca, Bistrița.

Patrimoniul civilizației și culturii tradiționale rurale, de interes turistic, aparținând mai ales comunităților rurale românești din „țările” Maramureșului, Năsăud, Lăpuș, Hațeg, Sibiu, Beiuș, Tara Moților, se detașează prin ansamblurile habituale și religioase, între care domină bisericile din lemn, gospodăriile, dar și aspectele ținând de activități, tehnologii și metode tradiționale de prelucrare, meșteșuguri. La aceasta, se adaugă componenta spirituală ținând de tradiții și obiceiuri. De remarcat aceleași aspecte legate de comunitățile secuiești din partea estică a Transilvaniei și așezările rurale aparținând sașilor în cea mai mare parte emigrați.

3. Baza materială (infrastructura), turistică

Dimensiunea, structura, complexitatea și repartitia teritorială (ca și dispersie sau concentrare) a infrastructurii turistice a fost condiționată, în timp, de potențialul turistic, de condițiile istorice și social-economice. Politica de amenajare a acestora a fost legată de orientări și tendințe cu adaptarea sa la factorul fundamental, oferta turistică primară dispunând de resurse, naturale și antropice, cu un potențial de atracție diferit. Amenajarea infrastructurii generale și turistice se implică nemijlocit la atragerea și reținerea, pe perioade diferite, a turiștilor, determinând transformarea resurselor turistice în produse turistice valorificabile.

Actuala bază turistică este rezultatul unei evoluții a fenomenului și activității de profil, pe parcursul unui secol (unele din obiectivele hoteliere sau vile din stațiuni având această vechime și necesitând ample măsuri de modernizare, sau reabilitare) și prezintă, în funcție de caracteristicile atractivităților și nivelul lor de valorificare, următoarele tipuri de concentrări:

a. Stațiuni balneoturistice valorificând apele minerale și/sau termale, în cadrul cărora se detașează stațiunile complexe cu capacități de peste 1000 locuri (Sovata, Băile Felix, Sângeorz Băi, 1 Mai, Băile Geoagiu, Buziaș), stațiuni cu capacități între 100-1000 locuri (Moneasa, Ocna Sugatag, Bazna, Praid, Toplița-Bradul, Vața de Jos, Buzuș, Băile Turda, Tășnad), stațiuni balneoclimaterice mici, locale și localități cu potențial balnear neamenajat (Ocna Mureș, Cojocna, Someșeni, Miercurea Sibiu, Călacea, Băile Călan, Băile Lipova, Tinca, Boghiș, Corund);

b. Stațiuni climaterice montane și complexe pentru sporturi de iarnă, din prima categorie remarcându-se Borșa, Mogoș, Colibița, Straja, Muntele

Mic, Semenice, Beliș, Stâna de Vale, iar din a doua, Cavnic, Pietra Fântânelor, Râșor. La acestea se pot adăuga cabanele.

c. Orașele cu capacități și complexitate diferită de cazare, de la metropolele cu peste 3000 de locuri, Cluj Napoca, Timișoara, urmate de celelalte municipii reședințe de județ, până la orașele mici, cu unități turistice singulare și cu confort redus;

d. Așezările rurale cu pensiuni rurale, grupând de la câteva zeci până la sute de locuri, din Maramureș (Vadu Izei, Botiza, Ieud, Săliște de Sus), Bistrița Năsăud (Anieș, Lunca Ilvei, Valea Vinului), județul Mureș (Stânceni, Lunca Bradului, Gurghiu, Sângeorgiu de Mureș), Județul Harghita (Praid, Corund, Lăzarea, Ditrău), Județul Cluj (Sâncraia, Bologa, Ciucea, Negreni, Beliș, Băișoara), Județul Alba (Gârda de Sus, Albac, Arieșeni, Rimetea) etc.

e. Unități turistice din categoria motel, camping, chiar hoteluri sunt amplasate în lungul magistrelor rutiere.

BIBLIOGRAFIE

- BERLESCU, ELENA (1971), *Stațiunile balneare de-a lungul timpului și azi*, Editura Medicală, București.
- CIANGĂ, N. (1997), *Turismul din Carpații Orientali. Studiu de Geografie Umană*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca.
- CIANGĂ, N. (2007), *România. Geografia Turismului*. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- COCEAN, P. (1985), *Peșterile României. Potențial turistic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- * * * (1984), *Geografia României, II, Geografia Umană și Economică*, Editura Academiei R. S. România, București.
- * * * (1987), *Geografia României, III, Carpații Românești și Depresiunea Transilvaniei*, Editura Academiei R. S. România, București.